dimecres, 06 de gener de 2021

# Balanç de les actuacions a la Fortalesa, tardor 2020

Entre el 4 d'octubre i el 17 de desembre s'han desenvolupat a la Fortalesa dels Vilars els treballs d'excavació i consolidació previstos per a la tardor de 2020. La campanya ha estat possible gràcies a la subvenció de l'Institut d'Estudis Ilerdencs i la col·laboració de l'Ajuntament d'Arbeca i la Universitat de Lleida. Ja sobre el terreny la feina ha estat, a càrrec dels paletes i manobres aportats per l'Ajuntament d'Arbeca i dos arqueòlegs, Jordi Martínez i Joan Bernal del GIP. El seguiment de l'obra ha estat a càrrec de Natàlia Alonso, Emili Junyent, l'arquitecta Carme Casals i del tècnic Jaume Cortasa, (Ajuntament d'Arbeca).

L'actuació que ha tancat l'any ha tingut lloc en tres punts. En l'interior del recinte, el barri oest; i, en l'exterior, l'esglaó superior de l'escarpa nord-oest i el fossat de Vilars I i les estructures sobreposades, davant de la façana est.

BARRI OEST.

La zona intervinguda ha estat la propera a la porta que funcionà durant la fase més antiga o Vilars 0. En el barri oest es presenten al visitant, les cases corresponents a Vilars 0 i Vilars I; en la part sud, al costat de la placeta dels forns, les dues fases, una sobreposada a l'altra, i, en la zona propera a la porta, les cases pertanyents a Vilars 0, les úniques conservades. Aquestes darreres son les que han estat excavades enguany. El barri ofereix nova informació sobre l'urbanisme de les fases antigues, l'arquitectura domèstica, la definició de les portes, els sistemes d'emmagatzematge familiar (dues tenalles enterrades, contenidores de carn confitada o en tupina) i l'enterrament de perinatals associat a la preparació dels paviments de noves cases. Una de les novetats ha estat la documentació del recorregut d'una claveguera (CL-712) que des del carrer de circumval·lació desemboca a la porta de la fortificació, on va ser identificada el 2005; no segueix el traçat que tindrà el carrer de sortida i passa per sota de la casa de Vilars 0; és a dir, pertany a un "moment urbanístic" anterior al conegut fins ara com a més antic, que deu correspondre al fundacional o de de planejament i edificació inicial en l'interior del recinte. La claveguera coberta amb lloses actualment visible (CL-711) es construí en el darrer carrer esmentat en un moment més avançat de Vilars 0. Vilars I suposà la reorganització del barri, una vegada bloquejada i anul·lada la porta i que l'espai del carrer fos ocupat per una nova casa.

ESCARPA NORD-OEST.

Aquesta zona fou durament afectada per les remocions anteriors a les excavacions arqueològiques iniciades l'any 1985 i que tenien per objectiu eliminar el que llavors es consideraven runes molestes i lliurar el terreny al cultiu. La part restaurada ha estat la superior del tram de l'escarpa comprés entre l'actual rampa de serveis i l'inici de les estructures que conformen l'estrep de la rampa d'accés a la porta nord. Els treballs han consistit en: primer, netejar i excavar fins identificar i documentar l'interestrat de destrucció, és a dir, les superfícies de murs i estrats no afectades per les remocions efectuades el seu dia amb maquinària pesada; i segon, substituir els volums afectats fins la cota de presentació, en aquest punt, aproximadament, la corresponent a Vilars I; en el mur, entre l'original conservat i el restituït, s'ha col·loca reixeta i amb geotèxtil i grava s'ha separat el rebliment afegit darrera del mur reconstruït.Com en altres ocasions, s'ha comprovat que la construcció del mur superior de l'escarpa del fossat integrà –en aquest cas, una- pedres dretes del camp frisó, sense moure-les del seu emplaçament original. També en relació amb els "chevaux-de-frise" s'han pogut documentar com fou implantat el monòlit –forat i falques- en una superfície que es relaciona amb el tercer parament de la muralla.

FOSSAT O BASSA (VILARS I), I ESTRUCTURES POSTERIORS (VILARS II).

En aquest punt el treball s'ha limitat a la consolidació i restauració de les estructures excavades (2017-2018) i a la protecció dels talls de terra mitjançant murs de gravetat de cilindres de formigó tenyit. La decisió de mostrar estructures sobreposades, entre elles el tram de claveguera, i, a la vegada deixar la major part visibles dels paraments del fossat, ha suposat donar un gran protagonisme visual als cilindres del mur de gravetat. Cal

recordar, però, que és una solució formalment neta, que transpira i que, sobre tot, és reversible en tan sols qüestió de minuts. Els extrems nord i sud s'han protegit amb geotèxtil i grava i s'ha resolt l'acumulació d'aigua d'escorrenties pluvials mitjançant un petit pou amb grava i tubs de desguàs; en els dos sectors continuaran els treballs d'excavació en properes campanyes.

A l'espera de la continuació dels treballs arqueològics són moltes les qüestions obertes. Abans de resumir-les, cal recordar la seqüència constructiva en l'espai: a Vilars I: fossat o bassa; Vilars II: colgada l'estructura, al damunt es construeix el que anomenem "mitja lluna", i Vilars IIb: s'omple de terra i anul·la la claveguera. Interrogants oberts:. Fossat (FT-1625). Dubtes a l'hora de considerar-ho com un fossat o una bassa. Recolliria aigua de pluja i ¿escorrenties de l'interior del recinte? En els dos casos, fossat o basa és un obstacle –contemporani a les pedres dretes- que, situat davant de la muralla, compleix una funció defensiva. No s'entén per quina raó l'extrem corb sud no està folrat de pedra i es limita a retallar estrats de Vilars 0.. Mitja Lluna (ES-1610). Estructura de funcionalitat desconeguda. Les analítiques efectuades per en Joan Carbonell documenten combustions repetides de baixa intensitat de combustible (llenya, herbàcies i d'excrements d'herbívors molt probablement de cavall), focs repetits que tenen lloc separats per intervals de temps i dins d'una estructura que funciona a cel obert. Aquestes dades no encaixen amb el que sembla suggerir l'excavació, que relaciona en l'ús "mitja lluna" i claveguera. Claveguera (CL-1652). L'inici o part conservada de la claveguera coincideix amb l'extrem corb sud de la "mitja lluna". Segons el que s'ha obervat durant la intervenció arqueològica actual, Jordi Martínez afirma que les lloses verticals d'aquesta, les laterals de la claveguera i l'enllosat estan construides en un mateix moment, i lligades entre sí, dotant el conjunt d'una funcionalitat primigènia sincrònica. Anteriorment, Joan B. López. plantejava com a hipòtesi que la claveguera fos anterior i hagués estat tallada per la construcció de la "mitja lluna". En canvi, Emili Junyent proposa una tercera possibilitat, la claveguera, en pendent cap a l'exterior, donaria sortida a aigües procedents de l'interior durant Vilars II, des d'una cota superior a la conservada i visible actualment, que correspon a Vilars I, i hauria estat arrasada fins la cota que hauria fet possible la seva conservació i que, casualment, coincidiria amb l'extrem sud de la "mitja lluna". Aquesta tercera hipòtesi ensopega amb la dificultat d'acceptar el "casualment", però podria reforçar-se amb arguments, o no, quan s'excavi davant de la porta, on queden restes del fons d'una claveguera. Les altres dues no; la raó és molt senzilla, el que està excavat no es pot tornar a excavar.